

Prikaz praktičnih
politika:

Usluge za mlade na lokalnom nivou u Srbiji

NACRT
radni materijal
za stručni skup

Prikaz praktičnih politika:

Usluge za mlade na lokalnom nivou u Srbiji

Novi Sad, 2012.

Prikaz praktičnih politika:
Usluge za mlade na lokalnom nivou u Srbiji

Izdač:

Nacionalna Asocijacija Praktičara/ki Omladinskog Rada, NAPOR
Narodnog Fronta 35/28, Novi Sad
www.napor.net
office@napor.net

Autori:

Nenad Maletin
Sever Džigurski

Tehničko uređenje, prelom i dizajn:
Adorjan Kurucz

Novi Sad, 2012.

Sadržaj

I Skraćenice	4
II Apstrakt	5
III Uvod	6
Usluge i kvalitet usluga	6
Metodologija istraživanja	7
IV Opis situacije u pojedinim oblastima u Srbiji	8
Ko su mladi u Republici Srbiji?.....	9
Uloga Kancelarija za mlade.....	10
Usluge za mlade u oblasti socijalne zaštite.....	11
Usluge za mlade u oblasti zdravstvene zaštite.....	12
Usluge za mlade u oblasti zapošljavanja (Nacionalna služba za zapošljavanje)	13
Usluge za mlade u sukobu sa zakonom.....	14
Uloga organizacija civilnog društva u pružanju usluga za mlade	15
Ostale činjenice o stanju usluga za mlade u Srbiji	15
Studija slučaja: Savetovališta za mlade kroz prizmu pružanja zdravstvenih usluga za studentsku populaciju.....	18
V Primeri usluga za mlade iz inostranstva	21
Omladinski centri - primer iz Slovenije.....	21
Usluge za mlade u Francuskoj.....	22
VI Mogući pristupi	24
VII Preporuke	26
VIII Pojmovnik	28
IX Bibliografija	32

I Skraćenice

DZ	Dom zdravlja
ZZZZ	Zavod za zdravstvenu zaštitu
ZoM	Zakon o mladima Republike Srbije
KzM	Kancelarija za mlade
LAP	Lokalni akcioni plan
LS	Lokalna samouprava
MOS	Ministarstvo omladine i sporta Republike Srbije
NSM	Nacionalna Strategija za mlade
NSZ	Nacionalna služba za zapošljavanje
OC	Omladinski centar
OCD	Organizacija civilnog društva
RZZO	Republički zavod za zdravstveno osiguranje Srbije

II Apstrakt

Osiguranje kvaliteta usluga za mlade na lokalnom nivou jedno je od ključnih pitanja na putu ka kvalitetnom sprovođenju Nacionalne Strategije za mlade (NSM) i Zakona o mladima (ZoM) na lokalnom nivou. Predmet ove analize je prikaz postojećih usluga za mlade koje se nude na lokalnom nivou i sagledavanje primera dobre prakse, na osnovu čega su razvijeni predlozi za razvoj objedinjenog sistema usluga za mlade.

Problem koji ispituje ovaj dokument je činjenica da među pružaocima usluga za mlade nedostaju kapaciteti za primenu različitih pristupa u radu sa mladima. Dodatno, rad pružalaca nije koordinisan, niti je delovanje nekih od njih (Kancelarija za mlade, organizacije civilnog društva) integrisan u širi sistem pružanja usluga u lokalnim zajednicama. Osim toga, i dalje ne postoji jasna strategija za razvoj usluga za mlade.

Prikupljanje podataka obavljeno je anketiranjem ključnih aktera uključenim u planiranje i realizaciju usluga za mlade, kao što su: predstavnici lokalnih i centralnih vlasti, rukovodioci organizacija koje pružaju usluge za mlade, stručno i osoblje angažovano u neposrednom radu sa korisnicima. Analiza doprinosa pojedinih usluga vršena je prema oblastima NSM. Lista je inicijalno proširena oblastima kulture i stanovanja, da bi dalje od strane ispitanika bile dodate i oblasti sporta/rekreacije, privreda/poljoprivreda, turizam i međunarodna saradnja.

Osnovne preporuke ukazuju na potrebu sistemske koordinacije pružanja integrisanih usluga za mlade i zajedničkog strateškog delovanja svih aktera omladinske politike u pravcu izgradnje standarda i mehanizama za osiguranje kvaliteta usluga za mlade na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou.

Ključne reči: mladi, kvalitet usluga, lokalna zajednica, omladinski rad

III Uvod

Usluge za mlade koje su predmet ovog prikaza praktičnih politika, jesu upravo one koje se realizuju na lokalnom nivou. Ovo je naročito važno ako znamo da je neophodno podsticati lokalne samouprave na razvoj usluga za mlade, a u cilju decentralizacije i efikasne realizacije NSM i ZoM, odnosno nacionalnog integrisanog i međusektorskog sistema za reagovanje na potrebe mladih.

Kako je, za sada, aktuelna omladinska politika u Srbiji još uvek zasnovana na sistemu ustanova i prava, a ne na sistemu usluga, mora se priznati da razvoj standarda usluga, kako na konceptijskom tako i na nivou realizacije, nije nimalo jednostavan poduhvat. Dosadašnji razvoj specifičnih usluga za kojima postoji potreba je bio legitiman pristup. Ipak, ovo je više privremena mera nego strateški pristup razvoju institucionalnog okvira za sprovođenje omladinske politike na lokalnom nivou. Stoga je neophodno da se na nacionalnom nivou osmisli način na koji će se Kancelarije za mlade (KzM) transformisati u sastavni deo institucionalnog sistema, a drugim pružaocima usluga obezbediti strukturisana podrška i jasan pravni okvir za delovanje.

Usluge i kvalitet usluga

Koncept pružanja usluga mladima treba da se zasniva na potrebama korisnika, stavljajući u prvi plan vrstu i sadržaj usluga koje mogu odgovoriti na potrebe različitih ciljnih grupa mladih. Ovaj pristup je baziran na poštovanju ljudskih prava i osnaživanju korisnika. Takođe, u promišljanju pružanja usluga za mlade otvaraju se i pitanja: licenciranja (organizacija i pojedinaца koji pružaju usluge), akreditacije (usluga i edukativnih programa), inspekcije i supervizije, tj. različitih regulatornih mehanizama, kao i uloge i mandati struktura u različitim sektorima (civilno društvo, socijalna zaštita, zdravlje, zapošljavanje...)

Usluga je ono što se konkretno čini u odnosu na pojedinca ili grupu (korisnika usluge), radi postizanja pozitivne promene kod korisnika, u okviru određenog organizacionog oblika. Usluge se sastoje od aktivnosti i dobara koje se nude mladoj osobi kako bi se

poboljšao kvalitet njenog života, omogućilo zadovoljavanje potreba, otklonili ili ublažili rizici, nedostaci ili neprihvatljivo društveno ponašanje i unapredio razvoj potencijala korisnika za život u zajednici.

Standardi usluga određuju vrednosne, kvantitativne i kvalitativne dimenzije stručnih postupaka i usluga. Standardi pružalaca usluga/servisa obuhvataju materijalne i ljudske resurse i procese upravljanja u službama i organizacijama koje pružaju usluge. Pod materijalnim resursima podrazumevaju se uslovi za obezbeđenje socijalnih usluga: prostor u kome se pružaju usluge i fizički uslovi rada, oprema, raspoloživa finansijska sredstva, standardna dokumentacija i sredstva za unapređenje kvaliteta. Ljudski resursi se odnose na strukturu i broj zaposlenog profesionalnog osoblja u odnosu na broj klijenata i obim posla, kao i strukturu pomoćnog osoblja. Standardi strukture se odnose i na organizaciju rada koja treba da omogući stvaranje fleksibilnih organizacionih struktura da bi se na najbolji način angažovali ljudski i materijalni resursi službe ili organizacije, kao i saradnju sa programima i uslugama drugih aktera u lokalnoj zajednici.

Metodologija istraživanja

Ovim istraživanjem želeli smo da istražimo postojeće usluge za mlade na lokalnom nivou, odnosno ŠTA predstavljaju te usluge, GDE se one pružaju i KAKO se obezbeđuje njihova realizacija i kvalitet. Cilj istraživanja je stoga bio da se identifikuju postojeće vrste, prostori i standardi usluga za mlade na lokalnom nivou.

Istraživanje je pokrenuto postavljanjem on-line upitnika za pružaoce usluga na lokalnom nivou na internet portalu Moj stav: <http://www.tvojstav.com/input/x1TqPNUtdeHBwWkh3lSo>. Na upitnik je odgovorilo 57 osoba, pretežno predstavnika Kancelarija za mlade i organizacija civilnog društva. Pored upitnika sprovedena je i opsežna analiza zakonskih i strateških dokumenata, te ranije sprovedenih istraživanja.

IV Opis situacije u pojedinim oblastima u Srbiji

U Srbiji pružanje usluga za mlade do skoro nije bilo posmatrano kao poseban segment delovanja, već su aktivnosti namenjene mladima bile organizovane kroz tradicionalne institucije (obrazovanje u školama, socijalna zaštita - Centri za socijalni rad, zapošljavanje - filijale Nacionalne službe za zapošljavanje). Ovakvom strukturom, osim obrazovnog procesa, zdravstvene zaštite i kulturnih sadržaja, fokus državnih institucija su bili samo mladi iz ranjivijih grupa, dok je većina mladih bila praktično zapostavljena. S druge strane, 73,7% istraživanjem obuhvaćenih pružalaca usluga radi sa opštom/široom populacijom. S obzirom da su odgovori prikupljeni kroz online istraživanje pretežno dolazili od OCD i KzM, ovaj podatak ukazuje na činjenicu da svoju nišu i mesto u spektru pružalaca usluga ovi subjekti pronalaze radeći sa grupama koje su zapostavljene u radu tradicionalnih institucija.

Usvajanjem Nacionalne strategije za mlade i Zakona o mladima dat je značajan doprinos prepoznavanju specifičnih potreba mladih, posebno onih koji, na primer, nisu u konfliktu sa zakonom, zaposleni su i nemaju potrebu za uslugama socijalne zaštite, ili su možda talentovani. Zahvaljujući ovakvom novom političkom ambijentu, poslednjih godina primetan je sve veći broj usluga specifično razvijenih za mlade koje se pružaju uglavnom kroz delovanje organizacija civilnog društva i Kancelarija za mlade, uz podršku Ministarstva omladine i sporta, jedinica lokalne samouprave i međunarodnih agencija.

Ko su mladi u Republici Srbiji?

U Nacionalnoj strategiji za mlade i Zakonu o mladima, mladi su osobe uzrasta od petnaest do trideset godina starosti. U Republici Srbiji ima oko milion i po mladih, što u odnosu na ukupan broj stanovnika čini dvadeset procenata. U odnosu na osnovni kriterijum određenja mladih (uzrast) moguće je izdvojiti više podgrupa mladih zavisno od konteksta i potrebe, najčešće u tri podgrupe: mladi od 15 do 19 godina, od 20 do 24 godine i od 25 do 30 godina.

Pojam "mladi" opisuje fazu života između detinjstva i odraslog doba. Mladost je posebno životno razdoblje u kojem se, uz biološko i psihološko sazrevanje, odvija i proces uključivanja pojedinca u društvenu zajednicu. Tokom tog razdoblja, od mladih se očekuje da razviju veštine i sposobnosti da bi mogli da preuzmu uloge u svim oblastima društvenog delovanja i odnosa. Proces uključivanja pojedinca u društvo po pravilu traje dok se ne postigne primeren stepen socijalne autonomije, odgovornosti i samostalnosti. Brojna istraživanja i činjenice o mladima u Srbiji, generisane u NSM, upućuju na neophodnost razvoja integrisanih usluga za mlade, jer položaj mladih opisuju na sledeći način:

- ✓ Od mladih u Republici Srbiji očekuje se mnogo, pre svega, da budu nosioci novog evropskog duha promena, da budu u prvim redovima tranzicionih zbivanja i da aktivno doprinesu procesima odlučivanja, ali u isto vreme odluke o njihovim životima se donose negde drugde.
- ✓ U Republici Srbiji još uvek ne postoje mehanizmi za učešće mladih u donošenju odluka u organima jedinica lokalne samouprave i državne uprave, iako su standardi omladinskog učešća utvrđeni brojnim dokumentima na nivou Saveta Evrope i Evropske unije.
- ✓ Blagovremeno i sveobuhvatno informisanje mladih je bitan preduslov za uspešno ostvarenje ciljeva Strategije.
- ✓ Mladi nisu homogena grupa, koliko god da se čini da "dele zajedničku sudbinu".
- ✓ Podsticanje, razvijanje, prepoznavanje i vrednovanje izuzetnih ispoljavanja i postignuća mladih neophodno je za njihov razvoj i napredak društva.
- ✓ Posebna vrednost programa namenjenih slobodnom vremenu mladih ogleda se u unapređivanju kvaliteta života i ostvarivanju prava na kvalitetan život, kao i u mogućnosti prevencije različitih bolesti zavisnosti i socijalno devijantnih ponašanja, kao što je narkomanija, alkoholizam, različiti oblici nasilničkog i delikventnog ponašanja.

- ✓ Mladost je period intenzivnog sticanja znanja i veština u okviru različitih oblika formalnog i neformalnog učenja.
- ✓ Naročito nepovoljnu sliku o statusu mladih na tržištu rada daje stopa nezaposlenosti mladih koja je daleko viša od prosečne stope nezaposlenosti radno aktivnog stanovništva.
- ✓ Mladi su među najčešćim žrtvama ali i počiniocima krivičnih dela.

Kako bi što bolje razumeli mrežu usluga, u nastavku ćemo prikazati delovanje različitih relevantnih pružalaca usluga za mlade, svesni da ovim prikazom, u početnoj fazi rada na osiguranju kvaliteta usluga za mlade, tek započinjemo veliki poduhvat identifikovanja postojećih (ali i nedostajućih) usluga za mlade.

Uloga Kancelarija za mlade

Iako se razumevanja kompleksne uloge KzM razlikuju, ovim dokumentom se ne bavimo njihovim celokupnim mandatov već specifičnom ulogom u pružanju usluga za mlade. Osim različitih razumevanja uloge KzM, njihovo stvarno delovanje se takođe razlikuje od mesta do mesta. U opštinama u kojima je manja ponuda programa i usluga od strane institucija i gde deluje mali broj OCD, KzM pokušavaju da nadomeste razliku između ponude i potražnje. Stoga kancelarije imaju različit broj i nivo razvijenosti usluga za mlade, uključujući vrstu, kvalitet, kontinuitet i pristup u njihovom pružanju. Kako ne postoji jasan okvir niti strategija razvoja usluga za mlade na lokalnom nivou (bez obzira da li se one pružaju kroz KzM ili ne), kancelarije ih često razvijaju u skladu sa interesovanjima koordinatora ili aktuelnim prioritetima donatora. Informisanje je prepoznato kao najvažnija usluga koju bi KzM trebala da pruži mladima. Međutim, pored pružanja informacija, važno je osnažiti mlade da te informacije iskoriste. Predstavnici institucija ulogu KzM takođe vide i u promociji postojećih usluga i doprinosu međusektorskoj saradnji. Od KzM se očekuje da budu "most" između institucija i mladih korisnika. Što se tiče kvaliteta usluga koje pružaju KzM, primetna je potreba za unapređenjem kapaciteta, te jasnih procedura za osiguranje kvaliteta. Na ovome je posebno važno dalje raditi, jer standardi uspešnog rada KzM u nedavnom objavljenim *Smernicama za primenu Nacionalne strategije za mlade na lokalnom nivou* u nedovoljnoj meri posmatraju KzM kao pružaoca usluga za mlade.

KzM koja uspešno radi ispunjava sledeća 4 standarda:

Standardi	Opis standarda
Dobro upravljanje KzM	KzM na transparentan način radi na primeni i provođenju omladinskih aktivnosti; postojeći resursi (ljudski, tehnički, materijalni) koriste se na efikasan i odgovoran način, a odluke su utemeljene na utvrđenim potrebama mladih u datoj sredini.
Aktivno partnerstvo subjekata omladinske politike u omladinskim aktivnostima	KzM imaju formirane strateške saveze sa organizacijama iz privatnog, javnog i neprofitnog sektora, u cilju stvaranja uslova za podršku mladima u organizovanju, društvenom delovanju, razvoju i ostvarivanju potencijala na ličnu i društvenu dobrobit. KzM doprinose promociji omladinskog rada.
Visok stepen učešća mladih u lokalnoj omladinskoj politici	KzM obezbeđuje podsticajno okruženje i daje aktivnu podršku mladima u realizaciji omladinskih aktivnosti, preduzimanju inicijative i njihovom uključivanju u procese donošenja i sprovođenja odluka koje doprinose ličnom i društvenom razvoju; mladi aktivno učestvuju u svim segmentima omladinske politike na lokalnom nivou (planiranje, sprovođenje ...).
Inkluzivna lokalna omladinska politika	Obezbeđeno je uvažavanje različitosti svakog pojedinca i prižanje svim mladima, bez obzira na individualne razlike, jednakih mogućnosti za učešće u svim oblastima društvenog života, u skladu sa principima NSM i načelima ZOM-a.

izvod iz *Smernica za primenu Nacionalne strategije za mlade na lokalnom nivou.*

Usluge za mlade u oblasti socijalne zaštite

U oblasti socijalne zaštite u Republici Srbiji organizuje se ukupno 31 različita lokalna socijalna usluga, od kojih:

- ✓ 14 usluga namenjenih deci i mladima,
- ✓ 9 usluga namenjenih odraslima i starima i
- ✓ 8 usluga koje podjednako koriste sve grupe korisnika, odnosno usluge koje su za potrebe ove Baze klasifikovane kao usluge podrške porodicama, ili usluge podrške žrtvama trgovine ljudima ili žrtvama porodičnog nasilja.

Ukupan broj lokalnih socijalnih usluga u 137 lokalnih samouprava je 351, a **u 37 lokalnih zajednica u Srbiji nema lokalne socijalne usluge** finansirane iz budžeta lokalne samouprave.

Što se tiče usluga namenjenih deci i mladima, najčešće je organizovana usluga **Dnevni boravak za decu i mlade sa smetnjama u razvoju**, koja se pruža u 64 lokalne zajednice u Srbiji. Uz nju, prema zastupljenosti, sledi usluga **Dnevni boravak za decu i mlade sa telesnim invaliditetom** (14 opština) i potom usluga **Stanovanje uz podršku za mlade koji se osamostaljuju** (13 gradova/opština). Preduslov održivosti

usluga socijalne zaštite je da su one institucionalizovane, odnosno da postoji odluka lokalne samouprave o njihovom finansiranju. Usluga u ovakvom statusu je relativno malo, posebno kada je reč o pokrivenosti Srbije tj. broju opština u kojima se one pružaju. Tako, na primer, Prihvatilište za decu i mlade postoji u 9 opština, **Svratište** u 3 opštine, dok **Klub za mlade u procesu osamostaljivanja** postoji samo u jednoj opštini.

Kada je reč o pružaocima usluga, podaci pokazuju da lokalne samouprave češće ukazuju poverenje ustanovama socijalne zaštite u javnom sektoru nego organizacijama u civilnom sektoru. Iako su udruženja građana najčešće prvi nosioci i svojevrsni pioniri u uspostavljanju socijalnih usluga na lokalnom nivou, institucionalizacija tih usluga od strane lokalnih samouprava za većinu gradova/opština još predstavlja teškoću. To objašnjava i rasprostranjeno uverenje među zainteresovanom stručnom javnošću da su lokalne socijalne usluge i po broju i po sadržaju daleko razvijenije, ali i da su, na žalost, one najčešće ograničenog trajanja. Naime, većina lokalnih socijalnih usluga počinje da se realizuje kao deo projektnih aktivnosti, a sa prestankom projektnog finansiranja, prestaje i pružanje određene usluge.

Usluge za mlade u oblasti zdravstvene zaštite

Pravilnikom o nomenklaturi zdravstvenih usluga na primarnom nivou zdravstvene zaštite definišu se sve usluge koje se pružaju u zdravstvenim ustanovama koje obavljaju zdravstvenu delatnost na primarnom nivou zaštite.

Između ostalog, ovim pravilnikom se prepoznaju i usluge poput: **Grupni zdravstvenovaspitni rad** (organizacioni sastanak, predavanje, zdravstvena tribina, rad sa malom grupom, rad sa velikom grupom, kreativna radionica, demonstracija veština, zdravstvena izložba, rad u zajednici), **Individualni zdravstvenovaspitni rad** (preventivni savetodavni rad sa pojedincem u savetovalištu i ambulanti, planirani razgovor, davanje saveta u telefonskom i Internet savetovalištu), **Individualna psihoterapija** (individualna - površinska psihoterapija i individualno psihološko savetovanje), **Grupna psihoterapija** (grupna, porodična ili bračna psihoterapija), **Motivacija i obučavanje korisnika u održavanju pravilne higijene**, **Individualni zdravstvenovaspitni rad u ordinaciji**, **Rad u maloj grupi - šest do devet osoba** (zdravstvenovaspitni rad u maloj grupi sa savetovanjem i aktivnim učešćem slušalaca - radionica), **Rad u velikoj grupi - više od trideset osoba** (zdravstvenovaspitni rad u velikoj

grupi sa predavanjem i diskusijom uz prateća audio-vizuelna sredstva - film, slajdovi i drugo), **Životna demonstracija - šest do devet osoba** (zdravstveno-vaspitni rad u maloj grupi koji podrazumeva učenje kroz iskustvo, sticanje teorijskog znanja i ovladavanje praktičnim veštinama (primena demonstracionih sredstava, modela i dr), **Preventivno savetovanje o racionalnoj i pravilnoj primeni leka odnosno medicinskog sredstva odnosno medicinskotehničkog pomagala, itd.**

Usluge u okviru zdravstvene zaštite uglavnom se isporučuju u zdravstvenim ustanovama, gde često ostaju nedovoljno vidljive. Takođe, postavlja se pitanje kakav je kvalitet i dostupnost ovih usluga, s obzirom da se Srbija nedavno našla poslednja na listi Evropskog zdravstvenog potrošačkog indeksa za 2012. godinu.

Usluge za mlade u oblasti zapošljavanja

(Nacionalna služba za zapošljavanje)

Nacionalna služba obavlja poslove zapošljavanja, osiguranja za slučaj nezaposlenosti, ostvarivanje prava iz osiguranja za slučaj nezaposlenosti i druga prava u skladu sa zakonom, odnosno poslove vođenja evidencija u oblasti zapošljavanja, kao i stručno-organizacione, upravne, ekonomsko-finansijske i druge opšte poslove u oblasti zapošljavanja i osiguranja za slučaj nezaposlenosti, u skladu sa zakonom.

Delokrug rada Nacionalne službe je: 1. **Obaveštavanje o mogućnostima i uslovima za zapošljavanje**; 2. **Sprovođenje mera aktivne politike zapošljavanja** (posredovanje u zemlji i inostranstvu u zapošljavanju lica koja traže zaposlenje; profesionalna orijentacija i savetovanje o planiranju karijere; subvencija za zapošljavanje; podrška samozapošljavanju; dodatno obrazovanje i obuka; podsticaji za korisnike novčane naknade; javni radovi i druge mere usmerene ka zapošljavanju lica koja traže zaposlenje); 3. **Izdavanje radne dozvole strancu i licu bez državljanstva, u skladu sa zakonom**; 4. **Ostvarivanje prava iz osiguranja za slučaj nezaposlenosti**; 5. **Osiguranje za slučaj nezaposlenosti**; 6. Vođenje evidencija u oblasti zapošljavanja u skladu sa Zakonom; 7. Zapošljavanje u inostranstvu; 8. Zaštita lica koja se zapošljavaju u inostranstvu; 9. **Donošenje rešenja o procenjenoj radnoj sposobnosti i mogućnosti zaposlenja ili održanja zaposlenja osoba sa invaliditetom**; 10. **Podsticanje zapošljavanja osoba sa invaliditetom**; 11. **Profesionalna rehabilitacija osoba sa invaliditetom.**

Ipak, s obzirom na rastuću stopu nezaposlenosti svih radno sposobnih građana, nameće se pitanje kapaciteta NSZ da adekvatno odgovori na specifične potrebe mladih. Zbog toga se, u skladu sa Strategijom karijernog vođenja i savetovanja, u poslednje vreme ulažu značajni naponi od strane KzM i OCD posebno u oblasti savetovanja o planiranju karijere. Međutim, neophodno je bolje koordinirati ove inicijative.

Usluge za mlade u sukobu sa zakonom

U Srbiji su mladi od 14 do 27 godina počinioci oko 60 odsto ukupnih krivičnih dela, a ako se ta granica pomeri do 35 godina, onda je to gotovo 80 odsto ukupno počinjenih krivičnih dela. Još alarmantniji su pokazatelji o promeni strukture počinjenih krivičnih dela, budući da su ranije dominirale sitnije imovinske krađe, dok su to danas najteža krivična dela - razbojništva i razbojničke krađe koje često prate silovanja, nanošenje teških telesnih povreda i ubistva, pri čemu značajan broj nasilnih delikata generiše sve raširenija narkomanija.

Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, obavezuje da se o sticanju posebnih znanja i stručnom usavršavanju lica koja rade u oblasti prava deteta, prestupništva maloletnika i krivičnopravne zaštite maloletnih lica stara **Pravosudni centar za obuku i stručno usavršavanje** u saradnji sa resornim ministarstvima Vlade Republike Srbije, naučnim ustanovama, stručnim i profesionalnim udruženjima i nevladinim organizacijama. Centar organizuje redovna stručna savetovanja, provere znanja i druge oblike dodatnih stručnih usvršavanja i stalne obuke sudija za maloletnike, javnih tužilaca za maloletnike, sudija i javnih tužilaca, policajaca, stručnih lica organa socijalne zaštite, zavoda i ustanova za izvršenje završnih sankcija, advokata i drugih stručnih lica. Dakle, rad ovog Pravosudnog centra ima značajnu ulogu u osiguranju kvaliteta rada sa mladima koji su u sukobu sa zakonom. Ovo je dobar primer obezbeđivanja kvaliteta kroz zakonski akt i telo koje brine o obrazovanju i kvalitetu ali, nažalost, kao i u drugim oblastima gde postoje ovakva tela i zakonska rešenja, podataka o umrežavanju i saradnji sa ostalim zainteresovanim stranama nemamo, jer su ovakvi primeri veoma retki.

Uloga organizacija civilnog društva u pružanju usluga za mlade

Organizacije civilnog društva imaju značajnu ulogu u pružanju različitih usluga za mlade na lokalnom nivou. Neke od usluga obezbeđenih kroz njihov rad su: prevencija

i savetovanje u oblasti zdravlja (HIV i druge polno prenosive infekcija, bolesti zavisnosti, reproduktivno zdravlje, itd.); neformalno obrazovanje; karijerno savetovanje; podrška i socijalno uključivanje osoba sa smenjama u razvoju; volonterski servisi; psiho-socijalna podrška; informisanje; organizacija kulturnih događaja; podrška mobilnosti mladih; rad dnevnih boravaka; stanovanje uz podršku; sportske aktivnosti; aktivnosti za kvalitetno provođenje slobodnog vremena; pravno savetovanje; itd. Međutim, iako OCD pružaju veliki broj značajnih i neophodnih usluga, mali broj ovih aktivnosti je institucionalizovan i njihova održivost zavisi od projektnog finansiranja.

Ostale činjenice o stanju usluga za mlade u Srbiji

Ispitanici obuhvaćeni istraživanjem su, navodeći nazive usluga koje pružaju, ukazali na *veoma različito razumevanje šta su usluge za mlade*. Tako se, na primer, na listi usluga našlo informisanje, savetovanje, neformalno obrazovanje, stanovanje uz podršku i volonterski servis, ali i organizacija festivala, umrežavanje i nagrađivanje mladih koji postižu izuzetne rezultate. Dalje, uslugama se smatraju i obezbeđivanje tehničke podrške i medijskog prostora za aktivnosti mladih, motivisanje mladih na aktivno učešće u društvenom životu, organizacija konferencija, javno zagovaranje, preispitivanje vrednosti i uverenja kod mladih.

Očigledno je, dakle, da pružaoci usluga nemaju jasno razumevanje koncepta usluga, već da se ono meša sa temom, metodološkim pristupom, očekivanim ishodima usluga i specifičnim aktivnostima. Zbog toga je neophodno prevashodno raditi na uspostavljanju jasnih standarda, definisanju pojmovnika i postizanju zajedničkog razumevanja među pružaocima usluga za mlade.

Najveći deo subjekata obuhvaćenih istraživanjem za primarnu cilju grupu ima mlade od 15 do 19 godina starosti (39%), ili mlade od 20-24 godine (20,3%), dok samo jedna organizacija primarno radi sa najstarijom grupom mladih. Takođe, veliki broj organizacija (39%) radi sa različitim grupama, gotovo po pravilu obuhvatajući čitav raspon kategorije mladih (15-30 godina). Rezultati istraživanja još ukazuju na to da se, kod svih koji rade sa različitim uzrasnim kategorijama, pristup u radu sa mladima delimično ili u potpunosti razlikuje, što govori o razvijenoj svesti o različitim potrebama i dinamikama osoba različitih uzrasta.

Preko 60% obuhvaćenih subjekata usluge pruža u svojim prostorijama, 15,2% to čini u ustupljenim prostorima, dok samo 8,47% usluge pruža u javnim prostorima i na mestima na kojima se mladi okupljaju. U smislu infrastrukture, ohrabruje činjenica da su prostori u kojima se usluge pružaju u preko 90% slučajeva procenjeni kao u potpunosti ili prilično prilagođeni mladima. Ipak, ovom pokazatelju treba dodati činjenicu da su procenu vršili pružaoci usluga, a ne mladi ljudi. Takođe, ocena je urađena subjektivno i bez jasnih standarada za prostore namenjene mladima u odnosu na koje bi se procena mogla adekvatno sprovesti.

Kvalitet rada sa mladima subjekata obuhvaćenih istraživanjem osigurava se različitim dokumentima. Primeri internih akata su Etički kodeks organizacije, kodeks organizacije o poštovanju prava mladih, Statut udruženja, Pravilnik o ponašanju i korišćenju prostorija organizacije, Protokol o prijemu korisnika; Individualni planovi podrške; interni pravilnici; itd. Osim toga, pružaoci usluga temelje svoj rad na Povelji o mladima Saveta Evrope, Zakonu o mladima, Nacionalnoj strategiji za mlade; Strategiji karijernog vođenja i savetovanja, te Smernicama za primenu Nacionalne strategije za mlade na lokalnom nivou - Standardi rada Kancelarija za mlade i kompetencije koordinatora. Dalje, Etički kodeks omladinskih radnika/ca i Smernice za osiguranje kvaliteta programa omladinskog rada u Republici Srbiji (dokumenti koje je razvio NAPOR) su prepoznati kao veoma značajni i korisni. Ipak, i pored raznovrsnih smernica i kodeksa na kojima pružaoci usluga zasnivaju svoj rad, oni nedovoljno jasno definišu standarde kvaliteta, te je neophodno zaokružiti ih krovnim dokumentom i pratećim mehanizmima.

44,07% ispitanika je procenilo da osobe koje u njihovoj organizaciji/instituciji rade sa mladima ne poseduju u potpunosti adekvatne kompetencije za rad sa mladima, a najslabije su (u odnosu na kurikulume I i II stepena zanimanja Omladinski radnik koje je razvio NAPOR) procenjene kompetencije u oblasti poznavanja specifičnosti adolescentskog razvoja i transformacije konflikata. Takođe, nasuprot tome što su do sada pružaoci usluga za mlade učestvovali u brojnim programima za izgradnju kapaciteta, ove obuke nisu bile efikasno koordinisane. U nedostatku nacionalnih standarda kompetencija onih koji rade sa mladima, teško je analizirati kapacitete ljudskih resursa. Nedavno usvojene *Smernice za primenu Nacionalne strategija za mlade na lokalnom nivou* i NAPOR nastavno-obrazovnim planovima za zanimanje omladinski radnik/ca prepoznati su kao važne polazne tačke u razvoju nacionalnih standarda.

Celokupnu sliku karakteriše činjenica da su u prethodnom periodu razvijane strukture i nove usluge bez jasnih smernica i standarda kvaliteta, dok sveobuhvatni mehanizmi za osiguranje kvaliteta usluga za mlade i dalje nisu razvijeni iako svi ključni akteri omladinske politike ovo smatraju prioritetnim pitanjem. Primetan je i različit pristup u razvoju i pružanju usluga što doprinosi njihovoj fragmentaciji i otežava definisanje standarda. Takođe, kod određenih pružalaca usluga za mlade primetan je nedostatak podataka o pruženim uslugama i obuhvaćenim korisnicima što umanjuje kredibilitet pružalaca, onemogućavajući praćenje procesa razvoja i pružanja usluga i komparativnu analizu rada različitih pružalaca usluga za mlade. Stoga su nepostojanje mehanizama za praćenje, procenu i osiguranje kvaliteta rada u sektoru omladine i nedostatak mehanizama koji bi objedinili rad različitih sektora i dalje ključni izazovi.

Koordinacija pružanja usluga je nacionalno pitanje kojim se najviše bavilo na lokalnom nivou. Da bi se postojeće i nove usluge koordinisano pružale, neophodno je kroz zakone i strateška dokumenta razviti i definisati procedure i uvrstiti ih u nadležnosti lokalnih institucija. Osim toga, važno je osigurati međusobno razumevanje uloga i pristupa, bolju saradnju i usklađenost procedura različitih institucija. Još jedan preduslov uspešne međusektorske saradnje je jednak nivo kapaciteta uključenih aktera što ukazuje na neophodnost dalje reforme institucija i ustanova.

Kada se analizira stanje omladinskog rada u Srbiji danas, nepostojanje dostupnog obrazovanja za omladinske radnike/ce ispostavlja se kao još jedna od značajnih prepreka za osiguranje kvaliteta rada sa mladima. Nastavni planovi za obrazovanje omladinskih radnika/ca, usvojeni su od strane Skupštine NAPOR i imaju za svrhu da omoguće svim zainteresovanim osobama da steknu znanja, veštine i stavove potrebne za kvalitetno bavljenje omladinskim radom. Oni se zasnivaju na metodologiji neformalnog obrazovanja, uključujući teoriju i praktični rad. Ovaj pristup omogućava svim zainteresovanim osobama da prođu obuku za omladinske radnike/ce. Međutim, to ne znači da ne bi trebalo raditi na uvođenju formalnog obrazovanja za omladinski rad. Gledajući dugoročno u odnosu na nove generacije omladinskih radnika/ca, uvođenje formalnog obrazovanja doprinosi smanjenju troškova u stručnom osposobljavanju kadrova. Svako obrazovanje košta, čime dolazimo do dupliranja troškova ukoliko neko ko želi da se profesionalno bavi omladinskim radom, prvo mora da studira biologiju, pedagogiju ili sociologiju, a potom da stiče dodatne kompetencije putem neformalnog obrazovanja. Uvođenjem formalnog obrazovanja smanjio bi se celokupni trošak stručnog obrazovanja, što nipošto ne isključuje celoživotno obrazovanje i kontinuirano usavršavanje.

Studija slučaja: Savetovališta za mlade kroz prizmu pružanja zdravstvenih usluga za studentsku populaciju

(pripremu ovog poglavlja je svojim doprinosom omogućila dr Mila Paunić, Zavod za zdravstvenu zaštitu Studenata)

U Domovima zdravlja postoje Savetovališta za mlade, ali samo za uzrast do 18 godina. Programi su adekvatni za taj uzrast, ali je metod rada uglavnom grupni. Retka su individualna savetovanja, što potencijalno ukazuje da su i potrebe za individualnim savetovanjem manje. Pozitivno iskustvo je Savetovalište za prevenciju HIV i polno prenosivih infekcija u Studentskoj poliklinici, koje je otvoreno za sve mlade. To je najposećenije savetovalište u zemlji, ali postoji problem neprepoznavanja preventivnih usluga od strane RZZO za mlade preko 18 godina u okviru savetovališnog rada.

Kada govorimo o zdravlju mladih i o zdravlju studenata, u cilju prevencije, ranog otkrivanja bolesti i adekvatnog lečenja, neophodno je sagledati aktuelnu situaciju: Preventivni rad sa mladima je sveden je na ekstremno nizak nivo. Ugašena su brojna konsultantska savetovališta za studente koja su bila simbol dostupnosti - vodećeg principa rada sa mladima. U ZZZZ Studenata je za poslednje 4 godine ugašeno 9 savetovališta.

Analizirajući koncept rada sličnih ustanova u evropskim i svetskim zdravstvenim centrima namenjenim studentskoj populaciji (i mladima generalno), vidimo da su vodeće i najsnažnije službe u njima upravo savetovališta. Na primer, u Zdravstvenom centru pri Columbia Univerzitetu 90% rada je organizovano kroz rad preko 20 savetovališta. S tim u vezi važno je da se kod nas uspostave sledeća savetovališta: Savetovalište za reproduktivno zdravlje; Savetovalište za prevenciju HIV infekcije i drugih polno prenosivih infekcija (postoji ali je neophodna podrška za dalji rad i testiranje na hepatitis B i C); Savetovalište za pravilnu ishranu i prevenciju poremećaja nastalih nepravilnom ishranom i fizičkom neaktivnošću; Savetovalište za mentalno zdravlje; Savetovalište za prevencije nasilja i/ili zlostavljanja kroz prepoznavanje zlostavljanja; Savetovalište za odvikavanje od pušenja duvana i prevenciju hroničnih bolesti pluća, Savetovalište za seksualnu orijentaciju.

Studentska populacija je kod nas (kao i u najvećem broju zemalja sveta) prepoznata kao posebno osetljiva kategorija mladih i zato su u našem zakonu o zdravstvenoj zaštiti studenti svrstani u grupaciju stanovništva sa povećanim rizikom za oboljevanje.

Potreba za jedinstvenom i sveobuhvatnom zdravstvenom zaštitom studenata je pre svega proistekla iz njihove povećane ranjivosti, osetljivosti i izloženosti ugrožavanju zdravlja, ali i iz potrebe da se jedinstveno prate i evaluiraju aktivnosti namenjene studentskoj populaciji pa se, kao i svuda u svetu, zdravstvena zaštita studenata u Srbiji već duže od 60 godina ostvaruje u Zavodima za zdravstvenu zaštitu studenata. ZZZZ studenata, kao specijalizovane ustanove koje se bave zdravljem studenata, svoje aktivnosti treba da organizuju i u najvećoj meri usmere ka preventivnim aktivnostima, uz negovanje savetničkog načina rada, podršku postojećim savetovalištima uz otvaranje novih savetovališta, primerenih uzrastu punoletnih mladih - od 18 do 30 godina. Rad studentskih poliklinika dakle ne sme biti koncipiran tako da se studentima obezbeđuje samo kurativa, već im pre svega treba obezbediti prevencija. Takođe, ne treba samo da čekamo da nam student dodje, mi treba da idemo ka njima.

Sve prisutnija ideja "otvaranja vrata" i prihvatanja svih punoletnih mladih, bez obzira da li su u procesu obrazovaja ili ne, u okviru domena rada nekih savetovališta u studentskim poliklinikama (poput Savetovališta za HIV) predstavljala bi novinu koja može u mnogome da pomogne da se svest mladih ljudi o očuvanju zdravlja generalno podigne na mnogo viši nivo. Ovakva orijentacija predstavljala bi i praktičnu realizaciju programskih aktivnosti definisanih u Strategiji za razvoj i zdravlje mladih kao i u Strategiji za mlade.

Prilikom osnivanja Savetovališta za punoletne mlade (novom Uredbom su predviđena savetovališta u preventivnim centrima domova zdravlja i u studentskim poliklinikama, ali postoji pretnja gašenja preventivnih centara, kao i problem finansiranja) neophodno je iskoristiti navedeno iskustvo (Centra za HIV u studentskoj poliklinici) i umesto da se na nekoliko mesta (DZ) osnivaju savetovališta za punoletne mlade otvoriti savetovališta za punoletne mlade za reproduktivno zdravlje, HIV i polno prenosive infekcije, mentalno zdravlje, odvikavanje od pušenja i prevenciju HOBP, ishranu i seksualnu orijentaciju u nekoj od ustanova za mlade (u ZZZZ Studenata, ili pri nekoj drugoj instituciji/organizaciji).

Trebalo bi, takođe, regulisati vrednovanja ovih usluga od strane RZZZO - uvodjenjem novih usluga u Nomenklaturu usluga. Saradnja sa OCD i KzM je neophodna - ali ne samo na rečima, već zaista podržana od donosioca odluka, možda i kroz imenovanje referentne ustanove koja brine o edukaciji za rad sa mladima (vršnjacka edukacija, edukacija članova omladinskih OCD, edukacija medicinskog kadra, edukacija nastavnika, itd.).

Paralelno sa savetovalištima važno je uvesti: Zdravstveno vaspitanje od 6 do 26 godina - od prvog razreda osnovne škole do završetka fakulteta kao izborni predmet, poveren u osnovnim i srednjim školama učiteljima, vršnjačkim edukatorima i razrednim starešinama, a za studentsku populaciju medicinskim radnicima, lekarima koji se bave zdravstvenim obrazovanjem i savetovališnim radom. Pri tome akcenat zdravstvenog vaspitanja treba da bude na životnim veštinama (radioničarski metod rada), a ne na teoriji i suvoparnim predavanjima.

V Primeri usluga za mlade iz inostranstva

Omladinski centri - primer iz Slovenije

Bazirano na standardima koje propisuje MAMA - Mreža omladinskih centara Slovenije:

Omladinski centar (OC) je pravno lice, sa aktivnostima u lokalnoj zajednici ili više povezanih zajednica, koji obezbeđuje: prostor, opremu, redovni rad sa mladima kroz različite aktivnosti, adekvatne zaposlene sa odgovarajućim iskustvima i kompetencijama, obezbeđuje otvoren program, kao i organizacionu strukturu koja omogućava demokratske procese i koordinaciju sprovođenja omladinskog rada. Omladinski centar je prostor koji nudi mladoj osobi kvalitetno provođenje slobodnog vremena, oblikovan po sopstvenim željama. OC obezbeđuje korisno popunjavanje slobodnog vremena mladih kroz: vreme za odmor i relaksaciju, zabavu i rekreaciju, društvena i lična ispunjenja. Omladinski centar:

- ✓ Obezbeđuje **prostor** za okupljanje mladih, kreativno izražavanje i promociju njihovog stvaralaštva, pristup informacijama, opremi i uslugama različitih vrsta
- ✓ Usluge **informisanja i savetovanja**
- ✓ **Neformalno obrazovanje**
- ✓ **Međunarodni omladinski rad i mobilnost mladih** - promocija, podrška i sprovođenje programa
- ✓ **Volonterski omladinski rad**
- ✓ **Aktivno građanstvo** - integraciju mladih u društvo; demokratske oblike udruživanja i delovanja mladih; aktivno učešće mladih u svim javnim temama / pitanjima na lokalnom nivou; obrazovanje za aktivno građanstvo; i akcije organizacija civilnog društva u omladinskom sektoru.
- ✓ **Istraživački rad** o mladima, sa mladima i među mladima; prikuplja i razmenjuje podatke;

- ✓ **Ostale usluge:** servis centar za udruženja građana; akter u sprovođenju mera aktivnog zapošljavanja; dnevni centar; organizator kulturnog života; organizator vanškolskih i aktivnosti u prirodi za potrebe sistema formalnog obrazovanja; multimedia centar; biznis / preduzetnički inkubator; prodaja omladinskih kartica (koje obezbeđuju popuste za mlade); ...

Ciljne grupe OC su pojedinci mladi 15 - 29 godina; ali i predškolsko- i osnovno-školska populacija; kao i formalne grupe (udruženja, lokalne krovne organizacije mladih...) i neformalne grupe mladih (grupa bez pravnog statusa: muzički bendovi, pozorišne trupe...).

Minimalni standardi da bi OC bio član mreže jeste: rad najmanje godinu dana; raspolaganje sa najmanje 150 m2 prostora; sprovodi najmanje 1500 sati redovnog rada godišnje, u proseku 4 sata na dan, svaki dan u godini; zapošljava sa punim radnim vremenom najmanje dva omladinska radnika.

Usluge za mlade u Francuskoj

Usluge mladima najčešće pružaju institucije i organizacije civilnog društva. Postoji jasna podela mandata među akterima, pri čemu je za usluge namenjene mladima primarno zaduženo Ministarstvo sporta i omladine. Ovo podrazumeva da su aktivnosti usmerene na zapošljavanje, socijalnu zaštitu ili provođenje slobodnog vremena mladih mandat ovog ministarstva, uz dobru koordinaciju sa drugim resornim ministarstvima. Prostori koji se koriste su različiti, i variraju u zavisnosti od aktivnosti i ciljne grupe. Usluge se pružaju u institucijama, školama, udruženjima, opštinama, ali i na ulici, u kampovima, u zatvorima, itd.

Uslugom se smatraju sve organizovane aktivnosti namenjene mladima, poput neformalnog obrazovanja, informisanja, prevencije zloupotrebe psihoaktivnih supstanci, podrška socijalnom uključivanju imigranata, pomoć u zapošljavanju, podrška u ostvarivanju građanskih prava, omogućavanje volonterskih angažmana, civilna služba, itd. Vrsta usluga koja je dostupna mladima zavisi od lokalne zajednice i specifičnih potreba koje su u njoj prepoznate kako od strane institucija, tako i pružalaca usluga ali uz aktivno učešće mladih.

Osobe koje rade sa mladima treba da poseduju jedan od 3 nivoa kvalifikacija za omladinski rad. Prvi nivo moguće je steći sa 17 godina starosti, drugi sa minimum 25 godina i treći nakon toga. Različiti nivoi kvalifikacija podrazumevaju različite nivoe odgovornosti. Faze u sticanju kvalifikacija su teorija, praktični rad i specijalizacija za specifičnu oblast. Široki dijapazon oblasti u kojima je moguće steći specijalizaciju uključuje npr. prevenciju nasilja, socijalno uključivanje, građanska prava i slobode, osmišljavanje interaktivnih igara, bezbednost, itd. Kvalifikacije izdaju regionalne ispostave Ministarstva sporta i omladine.

Pružanje usluga finansiraju, prevashodno, lokalne samouprave, ali i kompanije i različiti državni organi. Uslov za finansijsku podršku je da organizacija poseduje licencu za rad sa mladima i da ima zaposlene osobe sa stečenim kvalifikacijama. Lincence za organizacije pružaoce usluga, kroz kompleksan proces provere kapaciteta i kvaliteta rada, izdaju regionalne ispostave Ministarstva sporta i omladine na period od 5 godina. Praćenje rada u cilju osiguranja kvaliteta se vrši minimum jednom godišnje. U slučaju utvrđivanja nezadovoljavajućeg kvaliteta usluge prilikom praćenja, Pružalac usluga gubi licencu koju ima pravo ponovo da stekne, dok omladinski radnik gubi stečene kvalifikacije i više nema pravo na profesionalni angažman u polju pružanja usluga, kako mladima tako i drugim specifičnim grupama.

VI Mogući pristupi

Različita razumevanja usluga za mlade i različiti pristupi u pružanju usluga omogućili su široku analizu postojećih struktura, metodologija i mehanizama. Dok se pitanjem usluga za mlade na nivou praktičnih politika prevashodno bavi MOS, usluge se na lokalnom nivou pružaju od strane brojnih aktera na koje MOS nema direktan uticaj. Stoga će procena različitih mogućih rešenja voditi ka odabiru opcije koja je u skladu sa kapacitetima institucija i aktuelnom društveno-političkom situacijom koju karakterišu dinamični tranzicioni procesi, evropske integracije, snažan uticaj političkih partija, veliki broj nedovoljno koordinisanih zainteresovanih strana i nedostatak mehanizama za praćenje i procenu u telima državne uprave.

24

Preporuke će biti specifično usmerene sprovođenju opcije koju smatramo najadekvatnijom. Takođe, smatramo da je neophodno razviti jasne i tešnje odnose između javnih politika na nacionalnom i prakse na lokalnom nivou, te unaprediti koordinaciju različitih sektorskih politika. Osim toga, tokom razmišljanja o mogućim rešenjima promišljali smo o njihovoj primenjivosti u različitim lokalnim kontekstima i kako ona trebalo da budu dovoljno specifična da podstaknu razvoj i osiguranje kvaliteta, ali i dovoljno fleksibilna da se prilagode različitim kapacitetima i potrebama. Dalje, rešenja treba da se nadovežu na dosadašnje napore, te omoguće primenu evropskih standarda.

Svako rešenje ima svoje zakonske, finansijske i praktične implikacije. Bez obzira koja opcija se odabere i sprovede, važno je da sve zainteresovane strane podrže i učine sastavnim delom svog delovanja.

1. Bez promena - status quo

Dosadašnji pristup zasnovan na inicijalnim iskustvima rada KzM će se neminovno dalje razvijati. Ipak, ako se oslonimo samo na ovaj proces realna opasnost je da će on biti usko fokusiran, izostavljajući brojne važne aktere. Takođe, osim prakse od nekoliko godina važno je u obzir uzeti kako dugogodišnja iskustva strukturisanog pružanja usluga za mlade u drugim zemljama, tako i tradicionalne institucije u Srbiji (poput Centara za socijalni rad ili Nacionalne službe za zapošljavanje). Dodatne izazove ovog pristupa predstavljaju neizvesan politički kontinuitet u oblasti omladinske politike i održivost do sada izgrađenih struktura omladinske politike na lokalnom nivou.

2. Veća ovlašćenja Ministarstva zaduženog za mlade

Ova opcija pre svega zahteva postojanje i formiranje ministarstva zaduženog za mlade u novoj Vladi - "ministarstva omladine". Proširivanjem mandata "ministarstva omladine" tako da uključi ingerencije za sve usluge namenjene mladima omogućilo bi se osmišljavanje jasnih struktura i mehanizama sa jednog mesta. Ovakav pristup verovatno bi vodio ka formiranju novih tela čiji bi mandat bio razvoj i primena regulatornih mehanizama za rad sa mladima. Prednost ove opcije ogleda se prevashodno u dobroj koordinaciji različitih usluga i mera iz različitih oblasti omladinske politike. Ipak, imajući na umu da je omladinski portfolio mlad na nivou ministarstava, te političku fragmentaciju na nivou koalicionih Vlada, ovakav pristup zahteva visok nivo svesti i poverenja u praktičare omladinskih politika, tj. osobe koje sprovode aktivnosti u omladinskom sektoru.

3. Razvoj standarda i koordinacija politika - preporučeni pristup

Izvestan napor je učinjen donošenjem Smernica za primenu Nacionalne strategije na lokalnom nivou. Ipak, ovaj dokument odnosi se samo na Kancelarije za mlade izostavljajući definisanje njihove jasne pozicije unutar jedinica lokalne samouprave kao i u odnosu na druge aktere na lokalnom nivou. Koordinacija politika je neophodna najpre na nacionalnom nivou, za čega je važno obezbediti podršku kabineta premijera, čime bi se osiguralo predano učešće svih relevantnih ministarstava. Standarde je neophodno razviti uz učešće svih zainteresovanih strana i na osnovu šireg razumevanja uloga i pozicija različitih ustanova, institucija, OCD koje rade sa mladima. Ovom procesu je potrebno da prethodi dublja analiza mandata, uloga i usluga koje pružaju različite institucije, ustanove i organizacije, kao i potreba mladih, na koje se uslugama treba odgovoriti. Takođe, neophodno je osigurati efektivnu koordinaciju svih aktera na lokalnom nivou.

VII Preporuke

Kako su strateški pravci razvoja usluga definisani na nacionalnom nivou preduslov međusektorske saradnje i kvalitetnog pružanja usluga na lokalnom nivou, preporuke su usmerene akterima na dva nivoa vlasti: nacionalnom i lokalnom. Regionalni nivo je izostavljen zbog neujednačenog uređenja, tj. različitih struktura u različitim sektorima i još uvek neprecizno definisane i operacionalizovane strategije decentralizacije, ali je veoma značajan i moguće ga je razvijati i kroz međuopštinsko povezivanje. Na regionalnom nivou, od posebnog je značaja koordinacija koju sprovedu pokrajinski (u APV) i gradski sekretarijati za mlade, kao i regionalne KZM, te se njihova uloga treba dalje graditi tokom ovog procesa.

Omladinska politika i pružanje usluga za mlade na nacionalnom nivou:

- ✓ Sprovesti dubinsku analizu pilotiranih modela, kao i postojećih/nedostajućih usluga za mlade da služi kao osnov za dalji razvoj struktura i mehanizama za pružanje usluga i osiguranje njihovog kvaliteta na lokalnom nivou.
- ✓ Definirati strategiju razvoja i pružanja usluga za mlade na lokalnom nivou kako bi se jasno definisale uloge svih aktera i usmerile buduće inicijative.
- ✓ Razviti integrisani sistem usluga, kroz definisanje otvorenih i demokratskih elemenata za sprovođenje omladinske politike u skladu sa specifičnim potrebama mladih (KZM i omladinski centri/klubovi, LAP za mlade, tela za mlade, Savet za mlade, lokalne krovne organizacije mladih).
- ✓ Razviti preporuke za razvoj KzM u smeru pružaoca jasno određenih usluga za mlade i koordinatora, koji informiše mlade o ostalim pružaocima i uslugama za mlade.
- ✓ Participativnim procesom razviti regulatorne mehanizme i indikatore za praćenje i osiguranje kvaliteta usluga za mlade na lokalnom nivou, oslanjajući se na međunarodna iskustva i kapacitete relevantnih međunarodnih partnera i nacionalnih organizacija i mreža.

- ✓ Unaprediti pravni okvir: zakone i podzakonska akta, kao i opise poslova/sistemizacije radnih mesta osoba koje rade sa mladima, u svim oblastima i sektorima, u skladu sa kompetencijama za profesiju omladinski radnik/ca.
- ✓ Uvesti formalno obrazovanje za zanimanje Omladinski radnik/ca.
- ✓ Međusektorska saradnja treba da bude koordinisana od strane Vlade, uključujući usaglašavanje mandata i koordinaciju sektorskih budžeta, u pravcu unapređenja efikasnosti i uštede troškova.
- ✓ Osigurati puno učešće svih relevantnih ministarstava, a posebno Ministarstava u čijim se nadležnostima nalaze različite usluge koje se pružaju mladima na lokalnom nivou.
- ✓ Doneti izmene i dopune zakona o lokalnoj samoupravi po kojem briga o mladima postaje izvorna nadležnost jedinica lokalne samouprave.

Omladinska politika i pružanje usluga za mlade na lokalnom nivou:

- ✓ Osigurati koordinaciju i saradnju među svim subjektima koji pružaju usluge za mlade.
- ✓ Usluge i aktivnosti za mlade trebalo bi da budu u skladu sa njihovim potrebama i organizovane u periodima koji im odgovaraju.
- ✓ Otvoren, dostupan i mladima prijemčiv prostor je preduslov kontinuiranog pružanja usluga za mlade i povećanja aktivnog učešća mladih.
- ✓ Unaprediti razumevanje tržišta među pružaocima usluga, s obzirom da su odnosi sa korisnicima, komunikacije, prostor i kvalitet usluga važni elementi uspeha.
- ✓ Obezbediti kompetencije za omladinski rad kod onih koji rade sa mladima.
- ✓ Unaprediti kapacitete i mehanizme za prikupljanje podataka i praćenje pružanja usluga.
- ✓ Izgradnja kapaciteta trebalo bi da uključi obuke, razmenu sa onima koji sprovode slične aktivnosti u drugim opštinama, kao i mentorsku podršku kroz koju bi se omogućila refleksija na iskustvo i podržao lični razvoj osoba koje pružaju usluge.
- ✓ Osigurati kontinuitet usluga koje se pružaju.
- ✓ Obezbediti redovne procene kvaliteta usluga u pravcu kontinuiranog unapređenja i prilagođavanja potrebama mladih.
- ✓ Osigurati sistemizaciju Kancelarija za mlade i radnih mesta njenih zaposlenih unutar jedinica lokalne samouprave.
- ✓ Omogućiti korišćenje postojećih prostora u lokalnim zajednicama za formiranje omladinskih klubova.

VIII Pojmovnik

KOORDINACIJA

Saradnja više aktera (sistema ili osoba) u istom procesu ili u različitim, međusobno povezanim procesima pružanja usluga. Koordinacijom se različiti procesi povezuju i usaglašavaju radi postizanja završnog proizvoda ili ostvarivanja željenog cilja.

KVALITET

Stepen sposobnosti sistema ili službe. Podrazumeva stepen u kome su usvojeni standardi primenjeni ili nadmašeni i dostignuti željeni ishodi usluga u skladu sa ciljevima.

LOKALNA ZAJEDNICA

Određena teritorijalna celina u kojoj građani posredstvom vlastitih i zajedničkih resursa zadovoljavaju najveći deo svojih životnih potreba i rešavaju svoje životne probleme. Uključuje i odgovarajuće institucije i strukture u okviru teritorijalne celine.

MLADI

ili omladina su lica od navršениh 15 godina do navršениh 30 godina života (Zakon o mladima, R. Srbija)

OMLADINSKI RAD

predstavlja onaj deo omladinskih aktivnosti koje se organizuju sa mladima i za mlade, zasnivaju na neformalnom obrazovanju, odvijaju u okviru slobodnog vremena mladih i preduzimaju radi unapređivanja uslova za lični i društveni razvoj mladih u skladu s njihovim potrebama i mogućnostima i uz njihovo dobrovoljno učešće; (Zakon o mladima, R. Srbija)

Prema usvojenim "Smernicama za osiguranje kvaliteta programa omladinskog rada" (Zlatibor, 14. mart 2009.) Nacionalne asocijacije praktičara/ki omladinskog rada - NAPOR, osnovna svrha omladinskog rada je pružanje podrške mladima u procesu osamostaljivanja, tako što im omladinski radnik/ca pomaže u ličnom i socijalnom razvoju kako bi postali aktivni članovi/ce društva i učesnici/e u procesu donošenja

odluka. Ideja omladinskog rada je stvaranje sigurnog okruženja i mogućnosti za aktivno učešće mladih na dobrovoljnoj osnovi u procesu sticanja veština, znanja i stavova.

Omladinski rad: a) je komplementaran formalnom obrazovanju; b) sprovodi se od strane omladinskih radnika/ca; c) sprovodi aktivnosti koje koriste metode neformalnog obrazovanja i informisanja.

OMLADINSKI RADNIK/ CA

je licencirana osoba koja sprovodi programe omladinskog rada. NAPOR prepoznaje i razvio je obrazovno-nastavne planove za tri nivoa zanimanja omladinskog radnika: 1. Asistent/kinja u programima omladinskog rada; 2. Koordinator/ka u programima omladinskog rada i 3. Spričjalista/tkinja u programima omladinskog rada. Nakon završenog drugog nivoa obrazovanja dobija se zvanje Omladinski radnik/ca.

OMLADINSKA POLITIKA

obuhvata i podrazumeva sve mere i aktivnosti državnih organa, ustanova, udruženja i drugih subjekata koje su usmerene na poboljšanje i unapređivanje položaja mladih. (Zakon o mladima, R. Srbija)

OMLADINSKI SEKTOR

obuhvata sve oblasti u kojima se obavljaju omladinske aktivnosti, a koje su definisane opštim ciljevima Nacionalne strategije za mlade (Zakon o mladima, R. Srbija)

OMLADINSKU POLITIKU

u oblastima omladinskog sektora sprovodi ministarstvo nadležno za poslove omladine (u daljem tekstu: Ministarstvo) sprovođenjem Strategije i drugih programskih dokumenata iz oblasti omladinske politike i koordiniranjem aktivnosti na njihovom sprovođenju, uz učešće organa nadležnih za posebne oblasti u omladinskom sektoru i svih drugih subjekata omladinske politike, u skladu sa ovim zakonom. (Zakon o mladima, R. Srbija)

OPIS POSLA

Eksplicitno određena zaduženja i specifični zadaci koji se zahtevaju od osoblja prilikom zapošljavanja i obavljanja radnih aktivnosti. Pisani opis zaduženja i uslova za zaposlenje koji može da obuhvati potrebno obrazovanje, iskustvo i veštine koje se zahtevaju na određenom radnom mestu.

REGULATORNI MEHANIZMI

Obezbeđuju održavanje i unapređenje kvaliteta usluga. Obuhvataju sistem izdavanja potvrda o usvojenom nivou kvaliteta (licenci, sertifikata i akreditacije) i sredstava za unapređenje kvaliteta preko interne i eksterne supervizije, mehanizama za prihvatanje i rešavanje primedbi, pritužbi i žalbi korisnika, samoprocenu i inspekciju.

STANDARDI

Dokumentovani dogovori koji sadrže tehničke specifikacije ili druge precizne kriterijume koji se konzistentno koriste kao pravila, smernice ili definicije karakteristika u cilju obezbeđenja da proizvodi, procesi ili usluge odgovaraju svojoj nameni. Standardi se odnose na sadržaj i način pružanja usluga, organizacione, sredinske i zahteve u pogledu broja i strukture osoblja.

USLUGA

U okviru socijalne zaštite se odnosi na aktivnosti i dobra koja se nude korisniku u cilju poboljšanja kvaliteta života, zadovoljavanja potreba, otklanjanja ili ublažavanja rizika, nedostataka ili neprihvatljivog društvenog ponašanja i najvećeg mogućeg razvoja potencijala korisnika za život u zajednici.

IX Bibliografija

- ✓ *Pravilnik o nomenklaturi zdravstvenih usluga na primarnom nivou zdravstvene zaštite, "Sl. Glasnik RS", br. 24/09*
- ✓ *Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica Republike Srbije*
- ✓ *Zakon o zdravstvenoj zaštiti Republike Srbije*
- ✓ *Zakon o mladima Republike Srbije*
- ✓ *Statut Nacionalne službe za zapošljavanje*
- ✓ *Baza usluga socijalne zaštite na lokalnom nivou u opštinama Srbije, Republički zavod za socijalnu zaštitu, www.zavodsz.gov.rs*
- ✓ *Nacionalna strategija za mlade Republike Srbije*
- ✓ *Smernice za Primenu nacionalne strategije za mlade na lokalnom nivou - Standardi rada kancelarije za mlade i kompetencije koordinatora, Ministarstvo omladine i sporta u saradnji sa Nemačkom organizacijom za međunarodnu saradnju (GIZ), Beograd, 2012.z*
- ✓ *OK omladinski klub - zona mladih, Grupa "Hajde da...", Beograd, 2010.*
- ✓ *N. Žegarac i M. Brkić, Razvoj lokalnih usluga socijalne zaštite - ka standardima kvaliteta, Fond za socijalne inovacije, Beograd, 2007*
- ✓ *S. Džigurski, Podrška nacionalnim naporima za promovisanje zapošljavanja mladih i upravljanje migracijama, Zajednički program ujedinjenih nacija - Izgradnja kapaciteta Kancelarija za mlade u Srbiji - Izveštaj o napretku zajedničkog programa, Beograd, 2012.*

USAID | **SRBIJA**
OD AMERIČKOG NARODA

Republika Srbija
MINISTARSTVO
OMLADINE
I SPORTA

**BRITISH
COUNCIL**

Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

unicef

Štampanje ove publikacije omogućeno je uz pomoć američkog naroda preko Agencije Sjedinjenih Američkih Država za međunarodni razvoj (USAID). NAPOR je u potpunosti odgovorna za sadržaj ove publikacije: „Prikaz praktičnih politika: Usluge za mlade na lokalnom nivou u Srbiji“, koji ne mora nužno odražavati stavove USAID-a ili vlade Sjedinjenih Američkih Država, kao ni ostalih partnera koji su podržali projekat: „Kvalitetni servisi za mlade - korak ka održivom razvoju“, u okviru kojeg je publikovan ovaj prikaz praktičnih politika i pokrenuta inicijativa za osiguranje kvaliteta usluga za mlade.